

Аналіз науково-методичного апарату планування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України

Артем Братко^{1 А}; Анатолій Мисик^{2 А}; Дмитро Софіян^{3 А}

^А Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, вул. Шевченка, 46, Хмельницький, 29000, Україна

Received: February 22, 2021 | Revised: April 17, 2021 | Accepted: April 30, 2021

DOI: 10.33445/sds.2021.11.2.6

Анотація

Проведений аналіз науково-методичного апарату планування оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України показав, що окремі методики, які застосовуються в інших військових формуваннях та правоохоронних органах можуть бути застосовані для обґрунтування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України. Це можливо у випадках коли дії елементів службового порядку та прикордонних нарядів підрозділів Державної прикордонної служби України подібні до дій підрозділів інших військових формуваннях та правоохоронних органів. В основу штабних методик Державної прикордонної служби України покладено оперативнотактичні розрахунки. Методики, що розглядалися, в основному орієнтовані на відносно визначені вхідні дані, однак в умовах гібридних дій противника та порушників державного кордону ці методики є неадекватними реальним процесам. Таким чином, постає питання про системний перегляд науково-методичного апарату планування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України. В основу яких має бути покладено аналіз сценаріїв дій противника, визначення ситуацій, що складають ці сценарії, визначення необхідних спроможностей для реагування на ситуації, оцінку наявних спроможностей, визначення заходів щодо створення (нарощування) необхідних спроможностей. Метою систематизації науково-методичного апарату планування оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України є вирішення завдань формування та раціонального розподілу завдань сил та засобів (підрозділів) різних відомств, визначення необхідних ресурсів (розподіл наявних ресурсів), визначення способів виконання завдань, способів взаємодії (як варіанту поєднання потенціалів, ресурсів, спроможностей, способів виконання завдань) одночасно на декількох територіально розподілених об'єктах (районах).

Ключові слова: методологія, Державна прикордонна служба України, оперативно-службова діяльність, планування, сили та засоби.

Постановка проблеми

Методологія планування організації захисту державного кордону повинна вирішувати слабо структуровані завдання, враховувати багато кількісних та якісних параметрів, давати можливість одержання оцінки при відсутності окремих параметрів та при нечіткому визначенні (відхиленні) їх значень.

Для удосконалення методології застосування частин та підрозділів Державної прикордонної служби України (ДПСУ) у захисті державного кордону необхідно врахувати особливості процесу дослідження в цій сфері, а саме: унікальність та складність планування захисту державного кордону, що

¹ **Corresponding author:** кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри, e-mail: bratkoav84@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5503-3318

² доктор військових наук, доцент, професор кафедри, e-mail: mysykab@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2378-9887

³ кандидат психологічних наук, професор кафедри, e-mail: dima_sofiyan84@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5767-7616

обмежує застосування формалізованих, типових або стандартних процедур; слабка структурованість задачі; значна ціна помилок у цій сфері; обмежені можливості безпосереднього використання досвіду з інших сфер; не повна визначеність і непередбачуваність ситуацій захисту державного кордону; принципова неможливість врахування всіх чинників, які можуть виникнути або динамічно змінити свої характеристики і суттєво вплинути на розвиток обстановки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Методологічні основи дослідження національної та прикордонної безпеки, планування дій, підвищення їх ефективності досліджували такі вчені як В. М. Телелим [1], І. С. Романченко [2-4], В. Ю. Богданович [5, 6], В. П. Горбулін [7], А. Б. Качинський [8], Ю. Г. Даник [9], А. А. Лобанов [10], та Д. А.

Існуючі методи та моделі планування оперативно-службової діяльності ДПСУ не враховують нові умови спільного виконання завдань складовими сил сектору безпеки і оборони відповідно до сучасних умов. Головною проблемою методичного апарату є його обмеженість щодо застосування у якості штабних методик через відсутність окремих вхідних даних, складність інтерпретації результатів, прийняті обмеження та припущення.

Купрієнко [11] та інші. Однак, наявні методи та моделі планування не враховують нові умови спільного виконання завдань військовими формуваннями та правоохоронними органами, що виникають в сучасних умовах.

Постановка завдання

Метою статті є провести аналіз та систематизувати наявний науково-методичний апарат (НМА) щодо планування

оперативно-службових дій підрозділів Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу

У роботі [12] наведена методика оцінки та прогнозування стабільності в прикордонному регіоні. Рівень стабільності в прикордонному просторі запропоновано визначати за показниками: імовірність співробітництва сторін, імовірність негативних відносин між сторонами та коефіцієнт стабільності у прикордонному просторі.

Досліджувались завдання прикордонного відомства в період підготовки та проведення операцій початкового періоду війни та особливий період [13]. Розрахунки можливостей частин та підрозділів прикордонного відомства побудовані на розрахунках співвідношення сил та засобів.

Теоретичні основи та практичні питання застосування військ (сил) у локальних війнах і збройних конфліктах досліджувались багатьма відомими вченими. У роботі [4] розглянуто методологічні аспекти обґрунтування бойового

складу військ в операціях за показником запобіжного збитку, розроблена методика оцінки ефективності розподілу зусиль військ за завданнями захисту державного кордону, проведена оцінка їх важливості.

Автором [15] розроблена математична модель застосування резервів для реагування на параметри оперативної обстановки.

Проведено дослідження особливостей планування сил для виконання бойових завдань у сучасних війнах [1].

В роботі [16] досліджено проблеми організації підготовки території України до оборони, в основу якої покладено методи стратегічного аналізу. Концептуально викладено підхід до розподілу функцій в структурах безпеки та оборони, який передбачає необхідність розподілу завдань і ресурсів для забезпечення національної безпеки, розроблена Методика обґрунтування

завдань суб'єктам системи забезпечення національної безпеки щодо усунення або нейтралізації виявленого зростання рівня загроз воєнного характеру дозволяє системно підійти до визначення стратегічних завдань суб'єктів системи.

Роль і місце НГУ у виконанні завдань оборони та планування їх застосування досліджувались в роботі [17]. Однак, механізми управління виконанням спільних завдань в межах дослідження не розроблялись.

Авторами систематизовано принципи створення угруповань військ Національної гвардії України [18].

Розроблено методичні підходи до визначення форм і способів застосування військ і сил, в основу яких покладені таксономічні методи [19]. Автори [20, 21] використовують таксономічні методи для вибору раціонального способу застосування військ (сил). Алгоритм оцінки ефективності виконання завдань захисту державного кордону з використанням математичного апарату таксономії розроблено авторами [19].

Розробці методичного апарату оцінки ступеня важливості параметрів (ознак) стану обстановки та оцінювання ефективності діяльності частин та підрозділів присвячені роботи [22, 23]. Автором застосовується широкий спектр методів, серед яких методи дослідження операцій, математичне програмування та таксономія.

В роботі [16] запропоновано метод визначення способу ведення операції (бою) на основі побудови морфологічної таблиці.

Дослідженню питань взаємодії військ присвячена серія статей [20, 21, 24]. Проведено аналіз категорії "взаємодія", визначено основні поняття теорії взаємодії службово-бойових систем, форми взаємодії, здійснено класифікацію видів взаємодії, надано математичну формалізацію задачі вибору раціонального способу ресурсної взаємодії.

Визначено сутність, зміст і вимоги до взаємодії, її види, форми і способи, а також методи організації і здійснення, виявлено закономірності та принципи взаємодії. Розроблені теоретичні та організаційні засади взаємодії Державної прикордонної служби

України з відомствами СБО при спільному виконанні завдань охорони державного кордону України. Визначено напрямки взаємодії Державної прикордонної служби України із Службою безпеки України.

Розроблено концептуальну модель взаємодії частин та підрозділів МВС України з органами Державної прикордонної служби України при спільному виконанні службово-бойових завдань. Розроблено структурно-функціональну модель взаємодії та методіку розрахунку показників структурно-функціональної подібності завдань військових частин та підрозділів та оцінки ефективності організації їх взаємодії.

Авторами розроблений НМА оцінювання ефективності взаємодії військових частин та підрозділів і правоохоронних органів під час спільного виконання завдань забезпечує синтез варіантів взаємодії. Варіант взаємодії представляє собою поєднання двох структурно-функціональних елементів структурно-функціонального простору. Оцінку ефективності організації взаємодії автори пропонують проводити за завданнями суб'єктів та за напрямками взаємодії, під якими розуміються парні сполучення завдань суб'єктів, які можуть виконуватись незалежно, або потребують певної форми взаємодії (спільних дій, допомоги, взаємодопомоги). В основу цих досліджень покладено метод структурно-функціонального аналізу. Ефективність взаємодії визначається ступенем реалізації заздалегідь визначених напрямків взаємодії та оцінюється як відношення кількості реалізованих напрямків взаємодії до необхідних. Розроблена методика синтезу варіантів взаємодії.

Особливості організації взаємодії різновідомчих сил і засобів, що виконують завдання з охорони державного кордону України, досліджені в роботі [25].

Авторами [26] розроблено методичний апарат оцінки ефективності взаємодії за результатом діяльності угруповання, рівнем досягнення мети, відверненням чи очікуваним збитком, імовірністю збереження об'єкта, відносним приростом математичного сподівання збереженого військово-

економічного потенціалу, ефективністю дій за певного способу (варіанту) дій, приростом ефективності виконання службово-бойових завдань тощо.

Визначення ролі військових підрозділів Міністерства внутрішніх справ у боротьбі з незаконними збройними формуваннями на основі їх завдань і можливостей досліджено в роботі [27].

В наукових роботах [28, 29] запропонований підхід до оцінки районів одночасного виконання завдань та визначення необхідного складу угруповання військ.

Загальні підходи до побудови територіальної оборони, проблем розподілу завдань та визначенню угруповань територіальної оборони за досвідом проведення АТО на сході України з використанням потенціалів підрозділів присвячені роботи [4].

В роботах [30, 31] розроблено концепцію участі ДПСУ у захисті державного кордону та НМА обґрунтування і планування участі ДПСУ у захисті державного кордону, який враховує особливості застосування підрозділів ДПСУ, однак він не вирішує весь комплекс завдань планування і не корелює з методикою оборонного планування.

Авторами методики визначення показника ступеня загострення обстановки у прикордонній сфері [22, 23] пропонується вирішувати задачу з використанням підходу до оцінки багатовимірних об'єктів, використовуючи ідею вимірювання таксономічної відстані ознак реального стану до еталонних багатовимірних об'єктів типових ситуацій, які можуть виникнути в районі відповідальності. Метод дає можливість отримати оцінку важливості ознак та інтегрований показник ефективності при відповідних постановках задачі.

Метод структурно-функціонального аналізу слугує базою для НМА планування участі частин та підрозділів ДПСУ у захисті державного кордону. Метод мережевого планування і управління застосовується для формалізації та оптимізації роботи органів управління. Для побудови оптимізаційних моделей за критерієм максимуму прогнозованої

ефективності в зоні відповідальності захисту державного кордону використовуються математичне програмування. Для розрахунку можливостей елементарних розрахункових одиниць використовуються методи математичного аналізу, дослідження операцій.

Стан захисту державного кордону описується чисельністю угруповання певного виду, що здійснюють заходи у певній сфері, виконують завдання певними способами. Для оцінки впливу одних параметрів на інші, виявлення зв'язку між параметрами, оцінки ступеня впливу застосовується матричний метод.

Проведений аналіз існуючих методик організації оперативно-службової діяльності частин та підрозділів ДПСУ, обґрунтування дій інших правоохоронних органів та військових частин та підрозділів показує, що окремі їх методи можуть бути адаптовані для процедур планування оперативно-службової діяльності частин та підрозділів ДПСУ, зокрема і у захисті державного кордону. Однак, наявні відомчі методи та моделі планування не враховують нові умови спільного виконання завдань військовими формуваннями та правоохоронними органами, що виникають в сучасних умовах "гібридної війни". Головною проблемою методичного апарату є його обмеженість щодо застосування у якості штабних методик через відсутність окремих вхідних даних, складність інтерпретації результатів, прийняті обмеження та припущення.

Метою систематизації НМА планування участі у захисті державного кордону є вирішення завдань формування та раціонального розподілу завдань сил та засобів (підрозділів) різних відомств, визначення необхідних ресурсів (розподіл наявних ресурсів), визначення способів виконання завдань, способів взаємодії (як варіанту поєднання потенціалів, ресурсів, спроможностей, способів виконання завдань) одночасно на декількох територіально розподілених об'єктах (районах). З огляду на зазначені особливості захисту державного кордону для вирішення задачі розподілу завдань та ресурсів адекватним є метод

математичного моделювання.

Загальна постановка задачі планування участі у захисті державного кордону сформована так, що при заданих значеннях факторів, умов та ознак стану обстановки з урахуванням змісту завдання (ситуації) дії інших суб'єктів захисту державного кордону знайти такі варіанти поєднання спроможностей суб'єктів, які забезпечили б максимум показника корисності, за умови, що витрати ресурсів на виконання завдань не перевищують допустимих.

Головна мета планування участі частин та підрозділів ДПСУ у захисті державного кордону визначена як формування складових мети, завдань, заходів, дій та інших елементів рішень, що спрямовані на мінімізацію загроз та складають сценарій переведення (утримання) ситуації в певному стані, що відповідає можливостям щодо адекватного реагування на них.

Зі змісту концепції участі частин та підрозділів ДПСУ у захисті державного кордону витікає, що методологічні основи по-перше, мають опиратись на аналіз ризиків, який передбачає оцінку загроз, впливу, уразливості та ризику. По-друге, мета захисту державного кордону може бути досягнута якщо спроможність (потенціали, ресурси та способи

дій) будуть обрані для конкретного впливу на параметри загрози. По-третє, підвищення якості управління можливо за рахунок створення спроможностей підрозділів (елементів оперативної побудови) та формування раціональної їх комбінації для виконання широкого спектру завдань та отримання ефекту від їх спільних дій.

Науково-методичний апарат покликаний забезпечити при заданих можливостях, ресурсах та можливих способах виконання завдань різного характеру, максимально можливе досягнення мети спільних дій суб'єктів захисту державного кордону, надати можливість під час планування захисту державного кордону порівнювати варіанти планів спільних дій різновідомчих частин та підрозділів, формувати рекомендації щодо визначення завдань та способів застосування підрозділів різних відомств для створення ефективної системи захисту державного кордону та забезпечення ефекту спільних дій.

Найбільш поширеним класом методик є, за термінологією оборонного планування, планування сил. Для аналізу розглянуто чотирнадцять методик і моделей. Зведені результати оцінювання приведені у таблиці 1.

Таблиця 1. – Результати оцінювання методик та моделей планування сил

Вид методики, методу або моделі	Показник		
	Придатність	Релевантність	Можливість використання у якості штабної
Табличний (матричний) [32]	0,8	0,8	2-3
Таксономічний [19]	0,4	0,3	1
Аналітична [15, 17]	0,6	0,3	2
Аналітичний (бойові потенціали) [4]	0,3	0,3	1
Математичне програмування [4]	0,7	0,6	2
Комплексна модель [3, 5, 6]	0,8	0,8	2
Гілок і мереж	0,9	0,8	2
Аналітичний (бойовий потенціал, співвідношення сил)	0,8	0,6	1
Таксономічний [22, 23]	0,4	0,4	0
Матричний, аналітичний [20, 21]	0,6	0,8	2
Функціонально-структурний аналіз [24, 33]	0,9	0,8	3
Регресивний аналіз	0,7	0,5	1
Аналітичний [18, 34]	0,4	0,4	1

Результати аналізу показують, що найбільш адекватними є комплексні методики розроблені співробітниками НДІ Збройних Сил України. Однак за оцінкою з погляду штабів ДПСУ вони обмежені щодо використання через особливості показників планування оперативно-службової діяльності. Для кількісних аналітичних методів не завжди є точні початкові дані. Інтерпретація результатів розрахунків утруднена.

Найбільш поширеним і прийнятним для

роботи органів управління ДПСУ є матричний метод, який дозволяє вирішувати задачі виявлення зв'язків одних масивів даних з іншими у різних варіантах тому числі визначати роль частин та підрозділів ДПСУ у виконанні комплексних завдань захисту державного кордону.

Оцінка методів, які вирішують задачі розподілу завдань та розподілу ресурсів схожі за постановкою задачі. Результати оцінки приведені у таблиці 2 та 3.

Таблиця 2. – Оцінка методів розподілу завдань

Розподіл завдань			
Вид методики, методу або моделі	Показник		
	Придатність	Релевантність	Можливість використання у якості штабної
Аналітична	0,4	0,4	0
Математичне програмування [35]	0,6	0,8	2
Комплексна модель	0,9	0,8	2

Таблиця 3. – Оцінка методів розподілу ресурсів

Планування ресурсів			
Вид методики, методу або моделі	Показник		
	Придатність	Релевантність	Можливість використання у якості штабної
Аналітична [36]	0,4	0,4	0
Аналітична [27]	0,6	0,8	2
Аналітичний, матричний	0,9	0,8	3
Комплексна модель [2, 3]	0,8	0,8	2
Розподіл ресурсів			
Гілок і мереж	0,4	0,4	1
Комплексна модель [2, 3]	0,8	0,4	2
Комплексна модель	0,9	1	2

Для розподілу завдань класичним методом є математичне програмування. Метод використаний у комплексній моделі. Причому матриці вартості мають різні

параметри. Розподіл завдань між відомствами та органами (далі виконавцями) здійснюється в залежності від пріоритету призначення або спроможності.

Висновки

Проведений аналіз НМА планування оперативно-службової діяльності ДПСУ показав, що окремі методики, які застосовуються в інших військових формуваннях та правоохоронних органах можуть бути застосовані для обґрунтування оперативно-службових дій підрозділів ДПСУ.

Це можливо у випадках коли дії елементів службового порядку та прикордонних нарядів підрозділів ДПСУ подібні до дій підрозділів інших військових формуваннях та правоохоронних органів. В основу штабних методик ДПСУ покладено оперативно-тактичні розрахунки [34].

Методики, що розглядалися, в основному орієнтовані на відносно визначені вхідні дані, однак в умовах гібридних дій противника та порушників державного кордону ці методики є неадекватними реальним процесам.

Таким чином, постає питання про системний перегляд НМА планування оперативно-службових дій підрозділів ДПСУ. В основу яких

має бути покладено аналіз сценаріїв дій противника, визначення ситуацій, що складають ці сценарії, визначення необхідних спроможностей для реагування на ситуації, оцінку наявних спроможностей, визначення заходів щодо створення (наращування) необхідних спроможностей.

Список використаних джерел

1. Телелим В. М., Музиченко Д. П., Пунда Ю. В. Планування сил для виконання бойових завдань у "гібридній війні". *Наука і оборона*. 2014. № 3. С. 30–35.
2. Романченко І. С., Богданович В. Ю. Комплексна методика обґрунтування завдань суб'єктам системи забезпечення національної безпеки щодо відвернення або нейтралізації загроз воєнного характеру для держави. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. 2012. № 2(8). С. 120–127.
3. Романченко І. С. Богданович В. Ю., Свида І. Ю. Метод обґрунтування завдань щодо безпекового супроводу реалізації національних інтересів у системі забезпечення національної безпеки. *Збірник наук. праць ЦНДІ ЗС України*. 2011. № 1(55). С. 5–18.
4. Романченко І. С., Фролов В. С., Палій В. В. Шляхи підвищення ефективності системи управління територіальною обороною України. *Наука і оборона*. 2009. № 4. С. 6–14.
5. Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам воєнній безпеці України : монографія / Богданович В. Ю., Романченко І. С., Свида І. Ю., Сиротенко А. М. Львів : НАСВ, 2019. 268 с.
6. Богданович В. Ю. Воєнна безпека України: методологія дослідження та шляхи забезпечення : монографія. Київ, 2003. 322 с.
7. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки. *Стратег. панорама*. 2004. № 3. С. 15–24.
8. Качинський А. Б. Безпека, загрози і ризик: наукові концепції та математичні методи : монографія. Київ : ІПНБ, НАСБУ, 2004. 472 с.
9. Телелим В. М., Даник Ю. Г., Чмельов В. О. Превентивна оборона як вид стратегічних дій. *Наука і оборона*. 2008. № 4. С. 34–41.
10. Лобанов А. А., Пунда Ю. В. Принципи стратегічного управління підготовкою держави до оборони. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2013. № 1 (16). С. 11–16
11. Купрієнко Д. А. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи управління прикордонною безпекою Європейського Союзу. *Честь і закон*. 2016. № 1 (56). С. 20–25.
12. Серватюк В. М. Основні підходи до оцінки регіональної стабільності у прикордонному просторі. *Зб. наук. праць*. 2000. № 12, ч. 2. С. 28–36.
13. Івашков Ю. Б. Модель дій сил і засобів Державної прикордонної служби України в період ускладнення воєнно-політичної обстановки та загрозливий період. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 2. С. 116–120. DOI: 10.33099/2304-2745/2017-2-60/116-120.
14. Романченко І. С., Фролов В. С., Палій В. В. Шляхи підвищення ефективності системи управління територіальною обороною України. *Наука і оборона*. 2009. № 4. С. 6–14.
15. Полторак С. Т. Математична модель залучення резервів військових частин внутрішніх військ з урахуванням оперативної обстановки у районах їх постійної дислокації та важливості завдань у районах призначення. *Честь і закон*. 2005. №4. С. 83–90.

16. Телелим В. М., Музиченко Д. П., Пунда Ю. В. Модульний принцип створення міжвидових угруповань військ : проблеми запровадження та шляхи їх розв'язання. *Наука і оборона*. 2014. № 2. С. 20–26.
17. Шмаков О. М., Ролін І. Ф. Підстави щодо обґрунтування ролі внутрішніх військ МВС у забезпеченні воєнної безпеки України (на прикладі територіальної оборони). *Зб. наук. праць ХВУ*. № 3 (41). 2002. С. 3–6.
18. Адамчук М. М., Бабков І. В., Баркатов І. В. Методика визначення раціонального складу угруповань військ (сил) для виконання завдань у сфері безпеки. *Честь і закон*. 2014. № 1 (48). С. 43–48.
19. Кириченко І. О., Загорка О. Н. Визначення форм і способів застосування військ у локальних конфліктах. Методичний аспект. *Честь і закон*. 2005. № 4. С. 17–21.
20. Кириченко І. О., Неклонський І. М. Методологічні засади розробки механізму взаємодії між рятувальними формуваннями сил цивільного захисту МНС України та підрозділами внутрішніх військ МВС України при виникненні надзвичайних ситуацій. *Зб. наук. праць УЦЗ України*. 2011. Вип. 14. С. 84–97.
21. Кириченко І. О. та ін. Аксиоматичні основи теорії взаємодії службово-бойових систем. *Честь і закон*. 2006. № 1. С. 9–17.
22. Городнов В. П., Павленко С. О., Овчаренко В. В. Методика таксономічної оцінки ступеня впливу елементів фінансового забезпечення на показники можливостей з виконання службово-бойових завдань з'єднаннями Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2016. №1 (56). С. 60–66.
23. Городнов В. П., Бінковський О. А., Кириленко В. А. Спосіб розрахунку ступеня важливості основних ознак протиправної діяльності в пунктах пропуску через державний кордон. *Честь і закон*. 2008. № 2. С. 35–39.
24. Катеринчук І. С., Мул Д. А., Заярнюк А. В. Аналіз принципів, форм та способів взаємодії та координації дій Державної прикордонної служби України з іншими суб'єктами забезпечення національних інтересів на державному кордоні. *Збірник наукових праць НАДПСУ*. 2014. № 57. С. 76–77.
25. Назаренко В. О. Особливості організації взаємодії різновідомчих сил і засобів, що виконують завдання з охорони державного кордону України. *Наука і оборона*. 2010. №3. С. 13–17.
26. Оборонна реформа: системний підхід до оборонного менеджменту : монографія / Павліковський А., Фролов В., Саганюк Ф. та ін.; за заг. ред. д. військ. н. А. Сиротенка. Київ : НУОУ, 2020. 274 с.
27. Ролін І. Ф., Уршалович М. П. Визначення ролі внутрішніх військ МВС України у боротьбі з незаконними збройними формуваннями. *Честь і закон*. 2007. № 1. С. 3–8.
28. Адамчук М. М., Бабков Ю. П., Бацамут В. М. Методика ранжирування районів службово-бойового призначення для сил Національної гвардії України у разі одночасного виникнення кризових ситуацій в декількох регіонах держави. *Честь і закон*. 2014. № 4. С. 47–54.
29. Адамчук М. М., Бабков А. Ю., Баркатов І. В. Методика визначення раціонального складу угруповань військ (сил) для виконання завдань у сфері безпеки. *Честь і закон*. 2014. № 1 (48). С. 43–48.
30. Мисик А. Б. Модель дій сил і засобів Державної прикордонної служби України з оборони державного кордону. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України* : зб. матеріалів доп. учасн. VII Всеукр. наук.-практ. конф., 21 лист. 2014 р. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. С. 118–120.
31. Мисик А. Б., Цибровський М. Ю. Обґрунтування вибору методу підтримки прийняття рішень у сфері охорони державного кордону. *Збірник наукових праць НАДПСУ*. 2004. № 31, ч. 2. С. 20–23.
32. Мисик А. Б. Концепція застосування Державної прикордонної служби України у територіальній обороні. *Збірник наукових праць Харківського національного*

- університету Повітряних сил. 2017. № 3 (52). С. 146–152.
33. Неклонський І. М., Білецький С. В., Ромащенко О. А. Постановка задачі оцінювання ефективності взаємодії військових формувань із силами цивільного захисту під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. *Честь і закон*. 2016. № 1 (56). С. 38–42.
34. Литвин М. М., Мисик А. Б., Катеринчук І. С. Методика оперативно-тактичних розрахунків у Державній прикордонній службі України : навч. посіб. Хмельницький : Видавництво НАПВУ, 2004. 107 с.
35. Мисик А. Б., Залож В. В., Катеринчук І. С. Робота штабів органів (підрозділів) охорони державного кордону під час ускладнення обстановки : навч. посіб. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2007. 89 с.
36. Варакута В. П. та ін. Система показників можливостей бригади оперативного призначення Національної гвардії України у спеціальній операції зі знешкодження незаконних збройних формувань. *Честь і закон*. 2015. №1. С 35–44.

Анализ научно-методического аппарата планирования оперативно-служебных действий подразделений Государственной пограничной службы Украины

Артем Братко ^{1 А}; Анатолий Мысык ^{2 А}; Дмитрий Софьян ^{3 А}

¹ Corresponding author: кандидат военных наук, доцент, доцент кафедры, e-mail: bratkoav84@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5503-3318

² доктор военных наук, профессор кафедры, e-mail: mysykab@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2378-9887

³ кандидат психологических наук, профессор кафедры, e-mail: dima_sofiyan84@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5767-7616

^А Национальная академия Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого, Украина

Аннотация

Проведенный анализ научно-методического аппарата планирования оперативно-служебной деятельности Государственной пограничной службы Украины показал, что отдельные методики, которые применяются в других военных формированиях и правоохранительных органах могут быть применены для обоснования оперативно-служебных действий подразделений Государственной пограничной службы Украины. Это возможно в случаях, когда действия элементов служебного порядка и пограничных нарядов подразделений Государственной пограничной службы Украины подобные действия подразделений других военных формированиях и правоохранительных органов. В основу штабных методик Государственной пограничной службы Украины возложены оперативно-тактические расчеты. Методики, которые рассматривались, в основном ориентированы на относительно определенные входные данные, однако в условиях гибридных действий противника и нарушителей государственной границы эти методики являются неадекватными реальным процессам. Таким образом, встает вопрос о системном пересмотре научно-методического аппарата планирования оперативно-служебных действий подразделений Государственной пограничной службы Украины. В основу которых должен быть положен анализ сценариев действий противника, определение ситуаций, составляющих эти сценарии, определение необходимых возможностей для реагирования на ситуации, оценку имеющихся возможностей, определение мероприятий по созданию (наращивание) необходимых возможностей. Целью систематизации научно-методического аппарата планирования оперативно-служебных действий подразделений Государственной пограничной службы Украины является решение задач формирования и рационального распределения задач сил и средств (подразделений) разных ведомств, определение необходимых ресурсов (распределение имеющихся ресурсов), определение способов выполнения задач, способов взаимодействия (как варианта сочетания потенциалов, ресурсов, возможностей,

способов выполнения задач) одновременно на нескольких территориально распределенных объектах (районах).

Ключевые слова: методология, Государственная пограничная служба Украины, оперативно-служебная деятельность, планирование, силы и средства.

Analysis of the scientific and methodological apparatus for planning operational and service actions of units of the State Border Guard Service of Ukraine

Artem Bratko^{1 A}; Anatolij Mysyk^{2 A}; Dmytro Sofijan^{3 A}

¹ **Corresponding author:** PhD in Military Sciences, Associate Professor, e-mail: bratkoav84@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5503-3318

² Dr in Military Sciences, Associate Professor, e-mail: mysykab@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2378-9887

³ PhD in Psychology, e-mail: dima_sofijan84@ukr.net, ORCID: 0000-0002-5767-7616

^A National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi, Ukraine

Abstract

The analysis of the scientific and methodological apparatus of planning operational and service activities of the State Border Guard Service of Ukraine showed that certain techniques used in other military formations and law enforcement agencies can be used to justify operational and service actions of units of the State Border Guard Service of Ukraine. This is possible in cases when the actions of elements of the official order and border patrols of units of the State Border Guard Service of Ukraine are similar to the actions of units of other military formations and law enforcement agencies. The staff methods of the State Border Guard Service of Ukraine are based on operational and tactical calculations. The methods considered are mainly focused on relatively specific input data, but in the conditions of hybrid actions of the enemy and violators of the state border, these methods are inadequate to real processes. Thus, the question arises about the systematic revision of the scientific and methodological apparatus of planning operational and service actions of units of the State Border Guard Service of Ukraine. They should be based on the analysis of scenarios of enemy actions, identification of situations that make up these scenarios, determination of the necessary capabilities to respond to situations, assessment of existing capabilities, identification of measures to create (build) the necessary capabilities. The purpose of systematization of scientific and methodological apparatus of planning operational and service actions of units of the State Border Guard Service of Ukraine is to solve problems of formation and rational distribution of tasks of forces and means (units) of different departments, determination of necessary resources (distribution of available resources), definition of ways of performance of tasks, ways of interaction (as a variant of combination of potentials, resources, abilities, ways of performance of tasks) simultaneously on several territorially distributed objects (areas).

Keywords: methodology, State Border Guard Service of Ukraine, operational and service activities, planning, forces and means.

References

1. Telelym V. M., Muzychenko D. P., Punda Ju. V. (2014), Planuvannja syl dlja vykonannja bojovykh zavdanj u “ghibrydnij vijni”. *Nauka i oborona*. № 3. S. 30–35.
2. Romanchenko I.S., Boghdanovych V. Ju. (2012), Kompleksna metodyka obghruntuvannja zavdanj sub'jektam systemy zabezpechennja nacionaljnoji bezpeky shhodo vidvernennja abo nejtralizaciji zagroz vojennogho kharakteru dlja derzhavy. *Nauka i tekhnika Povitrynykh Syl Zbrojnykh Syl Ukrajiny*. № 2(8). S. 120–127.
3. Romanchenko I. S. Boghdanovych V. Ju., Svyda I. Ju. (2011), Metod obgruntuvannja zavdanj shhodo bezpekogho suprovodu

- realizaciji nacionalnykh interesiv u systemi zabezpechennja nacionalnoji bezpeky. *Zbirnyk nauk. pracj CNDI ZS Ukrainy*. № 1(55). S. 5–18.
4. Romanchenko I. S., Frolov V. S., Palij V. V. (2009), Shljakhy pidvyshhennja efektyvnosti systemy upravlinnja terytorialnoju oboronoju Ukrainy. *Nauka i oborona*. № 4. S. 6–14.
5. Metodologhija kompleksnogho vykorystannja vijsjkovykh i nevijsjkovykh syl ta zasobiv sektoru bezpeky i oborony dlja protydiji suchasnym zagrozam vojennij bezpeci Ukrainy : monohrafija / Boghdanovych V. Ju., Romanchenko I. S., Svyda I. Ju., Syrotenko A. M. Ljviv : NASV, 2019. 268 s.
6. Boghdanovych V. Ju. (2003), Vojenna bezpeka Ukrainy: metodologhija doslidzhennja ta shljakhy zabezpechennja : monohrafija. Kyjiv. 322 s.
7. Ghorbulin V. P., Kachyns'kyj A. B. (2004), Metodologhichni zasady rozrobky strateghiji nacionalnoji bezpeky. *Strategh. panorama*. № 3. S. 15–24.
8. Kachyns'kyj A. B. (2004), Bezpeka, zagrozy i ryzyk: naukovi koncepciji ta matematychni metody : monohrafija. Kyjiv : IPNB, NASBU. 472 s.
9. Telelym V. M., Danyk Ju. Gh., Chmeljov V. O. (2008), Preventyvna oborona jak vyd strateghichnykh dij. *Nauka i oborona*. № 4. S. 34–41.
10. Lobanov A. A., Punda Ju. V. (2013), Pryncypy strateghichnogho upravlinnja pidghotovkoju derzhavy do oborony. Suchasni informacijni tekhnologhiji u sferi bezpeky ta oborony. № 1 (16). S. 11–16
11. Kuprijenko D. A. (2016), Analiz suchasnykh tendencij rozvytku systemy upravlinnja prykordonnoju bezpekoju Jevropejs'kogho Sojuzu. *Chestj i zakon*. 2016. № 1 (56). S. 20–25.
12. Servatjuk V. M. (2000), Osnovni pidkhody do ocinky rehionalnoji stabilnosti u prykordonnomu prostori. *Zb. nauk. pracj*. № 12, ch. 2. S. 28–36.
13. Ivashkov Ju. B. (2017), Modelj dij syl i zasobiv Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy v period uskladnennja vojenno-politychnoji obstanovky ta zagrozlyvyj period. *Zbirnyk naukovykh pracj Centru vojenno-strateghichnykh doslidzenj Nacionalnogho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Chernjakhovs'kogho*. № 2. S. 116–120. DOI: 10.33099/2304-2745/2017-2-60/116-120.
14. Romanchenko I. S., Frolov V. S., Palij V. V. (2009), Shljakhy pidvyshhennja efektyvnosti systemy upravlinnja terytorialnoju oboronoju Ukrainy. *Nauka i oborona*. № 4. S. 6–14.
15. Poltorak S. T. (2005), Matematychna modelj zaluchennja rezerviv vijsjkovykh chastyn vnutrishnykh vijsjk z urakhuvannjam operatyvnoji obstanovky u rajonakh jikh postijnoji dyslokaciji ta vazhlyvosti zavdanj u rajonakh pryznachennja. *Chestj i zakon*. № 4. S. 83–90.
16. Telelym V. M., Muzychenko D. P., Punda Ju. V. (2014), Modulnyj pryncyp stvorennja mizhvydovykh ughrupovanj vijsjk : problemy zaprovadzhenja ta shljakhy jikh rozv'jazannja. *Nauka i oborona*. № 2. S. 20–26.
17. Shmakov O. M., Rolin I. F. (2002), Pidstavy shhodo obgruntuvannja roli vnutrishnykh vijsjk MVS u zabezpechenni vojennoji bezpeky Ukrainy (na prykladi terytorialnoji oborony). *Zb. nauk. pracj KhVU*. № 3 (41). S. 3–6.
18. Adamchuk M. M., Babkov I. V., Barkatov I. V. (2014), Metodyka vyznachennja racionalnogho skladu ughrupovanj vijsjk (syl) dlja vykonannja zavdanj u sferi bezpeky. *Chestj i zakon*. № 1 (48). S. 43–48.
19. Kyrychenko I. O., Zaghorka O. N. (2005), Vyznachennja form i sposobiv zastosuvannja vijsjk u lokalnykh konfliktakh. Metodychnyj aspekt. *Chestj i zakon*. № 4. S. 17–21.
20. Kyrychenko I. O., Neklons'kyj I. M. (2011), Metodologhichni zasady rozrobky mekhanizmu vzajemodiji mizh rjatuvaljnymy formuvannjamy syl cyvilnogho zakhystu MNS Ukrainy ta pidrozdilamy vnutrishnykh vijsjk MVS Ukrainy pry vynykenni nadzvychajnykh sytuacij. *Zb. nauk. pracj UCZ Ukrainy*. Vyp. 14. S. 84–97.

21. Kyrychenko I. O. ta in. Aksiomatychni osnovy teorii vzajemodiji sluzhbovo-bojovykh system. *Chestj i zakon*. 2006. № 1. S. 9 – 17.
22. Ghorodnov V. P., Pavlenko S. O., Ovcharenko V. V. (2016), Metodyka taksonomichnoji ocinky stupenja vplyvu elementiv finansovogho zabezpechennja na pokaznyky mozhlivostej z vykonannja sluzhbovo-bojovykh zavdanj z'jednannjamy Nacionaljnoji ghvardiji Ukrainy. *Chestj i zakon*. № 1 (56). S. 60–66.
23. Ghorodnov V. P., Binjovskij O. A., Kyrylenko V. A. (2008), Sposib rozrakhunku stupenja vazhlyvosti osnovnykh oznak protypravnoji dijalnosti v punktakh propusku cherez derzhavnyj kordon. *Chestj i zakon*. № 2. S. 35–39.
24. Katerynychuk I. S., Mul D. A., Zajarnjuk A. V. (2014), Analiz pryncypiv, form ta sposobiv vzajemodiji ta koordynaciji dij Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy z inshymy sub'jektamy zabezpechennja nacionalnykh interesiv na derzhavnomu kordoni. *Zbirnyk naukovykh pracj NADPSU*. № 57. S. 76–77.
25. Nazarenko V. O. (2010), Osoblyvosti orghanizaciji vzajemodiji riznovidomchykh syl i zasobiv, shho vykonujutj zavdannja z okhorony derzhavnogho kordonu Ukrainy. *Nauka i oborona*. № 3. S. 13–17.
26. Oboronna reforma: systemnyj pidkhyd do oboronogho menedzhmentu : monohrafija / Pavlikovskij A., Frolov V., Saghanjuk F. ta in. ; za zagh. red. d. vijsjk. n. A. Syrotenka. Kyjiv : NUOU, 2020. 274 s.
27. Rolin I. F., Urshalovych M. P. (2007), Vyznachennja roli vnutrishnikh vijsjk MVS Ukrainy u borotjbi z nezakonnymy zbrojnymy formuvannjamy. *Chestj i zakon*. № 1. S. 3–8.
28. Adamchuk M. M., Babkov Ju. P., Bacamut V. M. (2014), Metodyka ranzhyruvannja rajoniv sluzhbovo-bojovogho pryznachennja dlja syl Nacionaljnoji ghvardiji Ukrainy u razi odnochasnogho vynyknennja kryzovykh situacij v dekiljokh rehionakh derzhavy. *Chestj i zakon*. № 4. S. 47–54.
29. Adamchuk M. M., Babkov A. Ju., Barkatov I. V. (2014), Metodyka vyznachennja racionalnogho skladu ughrupovanj vijsjk (syl) dlja vykonannja zavdanj u sferi bezpeky. *Chestj i zakon*. № 1 (48). S. 43–48.
30. Mysyk A. B. (2014), Modelj dij syl i zasobiv Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy z oborony derzhavnogho kordonu. Osvitnjonaukove zabezpechennja dijalnosti pravookhoronnykh orghaniv i vijsjkovykh formuvanj Ukrainy : zb. materialiv dop. uchasn. VII Vseukr. nauk.-prakt. konf., 21 lyst. 2014 r. Khmeljnyckyj : Vydavnyctvo NADPSU, S. 118–120.
31. Mysyk A. B., Cybrovskij M. Ju. (2004), Obgruntuvannja vyboru metodu pidtrymky pryjnattja rishenj u sferi okhorony derzhavnogho kordonu. *Zbirnyk naukovykh pracj NADPSU*. № 31, ch. 2. S. 20–23.
32. Mysyk A. B. (2017), Konceptcija zastosuvannja Derzhavnoji prykordonnoji sluzhby Ukrainy u terytorialnij oboroni. *Zbirnyk naukovykh pracj Kharkivskogho nacionalnogho universytetu Povitrijnykh syl*. № 3 (52). S. 146–152.
33. Neklonskij I. M., Bileckij S. V., Romashhenko O. A. (2016), Postanovka zadachi ocinjuvannja efektyvnosti vzajemodiji vijsjkovykh formuvanj iz sylamy cyvilnogho zakhystu pid chas likvidaciji naslidkiv nadzvychajnykh situacij. *Chestj i zakon*. № 1 (56). S. 38–42.
34. Lytvyn M. M., Mysyk A. B., Katerynychuk I. S. (2004), Metodyka operatyvno-taktychnykh rozrakhunkiv u Derzhavnij prykordonnij sluzhbi Ukrainy : navch. posib. Khmeljnyckyj : Vydavnyctvo NAPVU, 107 s.
35. Mysyk A. B., Zalozh V. V., Katerynychuk I. S. (2007), Robota shtabiv orghaniv (pidrozdiliv) okhorony derzhavnogho kordonu pid chas uskladnennja obstanovky : navch. posib. Khmeljnyckyj : Vydavnyctvo NADPSU, 89 s.
36. Varakuta V. P. ta in. Systema pokaznykiv mozhlivostej bryghady operatyvnogho pryznachennja Nacionaljnoji ghvardiji Ukrainy u specialnij operaciji zi zneskodzhennja nezakonnnykh zbrojnykh formuvanj. *Chestj i zakon*. 2015. №1. S 35–44.